

“GİİAS Uluslararası Günümüzde İslamî İlimler Algısı Sempozyumu II: –İslâmî İlimlerde Yeni Usul Arayışları–” 04-05 Kasım 2022, ÇANAKKALE

Günümüz İslâm dünyasında ve bundan önceki yaklaşık iki asırlık bir süredir, Kur’ân-ı Kerîm ve sünneti anlama, yorumlama ve yaşama müvâcehesinde karşı karşıya kalınan sorunların üstesinden gelebilmek adına, genel olarak İslâmî ilimler şeklinde anılan, özel olarak fıkıh, tefsir, hadis, kelâm ve tasavvuf gibi müte-hassıs dallara ayrılan ilimlerde, kadîm usûllerin meseleleri çözmeye adına yetersiz kaldığı iddiasıyla, yeni usûl arayışlarına gidilmiştir. Bahse konu yeni usûl arayışlarının değerlendirilmesi maksadıyla, Uluslararası Günümüzde İslâmî İlimler Algısı Sempozyumu “İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları” alt başlığıyla, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İÇDAŞ Kongre Merkezinde 04-05 Kasım 2022 tarihleri arasında düzenlenmiştir.

Esasen sempozyumlar dizisi şeklinde planlanan, Uluslararası Günümüzde İslâmî İlimler Algısı Sempozyumunun (GİİAS) birincisi Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nin ev sahipliğinde ‘Sünnet Algısı’ özel konusuyla 10-11 Haziran 2021 tarihlerinde düzenlenmiştir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi İlahiyat fakültelerinin ortak çabası ve dönüşümlü ev sahipliğinde yapılan tartışmalı ilmî toplantılar dizisinin bir diğer meclisinin ise gelecek sene Karabük Üniversitesi İlahiyat fakültesinde gerçekleştirilmesi plânlanmıştır.

Kadîm usûl geleneğinin işlevselliğini yitirdiği iddia edilerek, makasıt, maslahat, örf ve sosyoloji ön plana çıkartılarak yeni usûl nazariyeleri önerildiği gibi, Kur’ân-ı Kerîm ve sünnetin tarihsel olduğu öne sürülerek, tarihselci bakış açısının metod olarak kullanıldığı yeni usûl anlayışları da müşahede edilmektedir. Bunların yanı sıra, klasik vahiy anlayışını terk ederek yeni vahiy anlayışları ileri süren, sünnet olmaksızın Kur’ân-ı Kerîm’in yeterli olduğunu iddia eden, modern bilimlerini kullanarak bilgi evren ve din anlayışımızın değiştirilmesi gerektiğini savunan yeni usûl yaklaşımları da vardır. Dini ihya iddiasıyla ortaya atılan yeni yaklaşımlara, gün geçtikçe yenileri eklenmekte ve arayış devam etmektedir.

Sözü edilmekte olan yeni usûl arayışları İslâmî ilimlerin tüm mütehasşis dallarında tartışılmaktadır.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Bayburt Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi İlahiyat fakültelerinin iş birliği ile düzenlenen, “İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları” sempozyumu, Türkiye’nin dört bir yanından emekdar ve genç akademisyenlerin katılımıyla ayrıca muhtelif ülkelerden akademisyenlerin iştirakiyle kırk tebliğin sunulmasıyla, ilk gün yüz yüze ikinci online olarak gerçekleştirilmiştir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinin ev sahipliğinde düzenlenen toplantının akışı aşağıdaki gibidir.

Sempozyum programı 04 Kasım Cuma günü 09:30-10:00 saatleri arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Nimetullah Akın’ın, Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Tevhit Ayengin’in, Karabük Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Saim Kayadibi’nin ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Sedat Murat’ın, düzenlenen bu tartışmalı ilmi toplantının mahiyetine, önemine ve katkı sunanlara teşekkür kabilinden selamlama konuşmalarıyla başlamıştır. Açılış tebliği İslâm Düşünce Enstitüsü başkanı Prof. Dr. Mehmet Görmez tarafından, İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları -Genel Çerçeve- isimli sunumuyla gerçekleştirilmiştir. Kısa bir ara verilerek yüz yüze sunumlardan oturum başkanlığını Bayburt Üniversitesi’den Prof. Dr. Tevhit Ayengin’in yaptığı birinci oturuma geçilmiştir.

Birinci oturumun ilk tebliği, Universitât Osnabrück’ten, Prof. Dr. Merdan Güneş tarafından “Farah Anton ve Muhammed Abduh Özelinde Mustafa Sabri’nin Rasyonalist İslam Anlayışının Tenkidi” isimli sunumuyla gerçekleştirilmiştir. Mısır’da, İslam dünyasının geri kalmışlığını İslâm’ın akıl ve siyasetle irtibatına indirgeyen Farah Anton ile sorunların kaynağını ulemânın kifayetsizliğinin yanında İslâmî ilimlerin algılanma ve öğretilme metodundaki donukluktan kaynaklandığını savunan Muhammed Abduh’un tartışmalarını Mustafa Sabri’nin tenkitleri çerçevesinde değerlendirmiştir. İkinci sunum Milli Eğitim Bakanlığında görev yapmakta olan, Dr. Habib Celaleddin Kartal’ın, “İslâmî Usûl Arayışlarına Etki Eden Sebeplerin Güç Yanılgısı ve Teo- Strateji Kavramları Üzerinden Analizi” isimli tebliğiyle gerçekleştirilmiştir. Tebliğinde, güç araçlarını toplum ve din olarak gören Araştırmacı, müslümanların son iki yüz yılda, güç mücadelesinde en önemli araçlarından toplum ve dinin ihmal edildiğini, gölgede bırakıldığını ya da güç yanılgısı faktörü kaynaklı olarak hak ettiği önemin verilmediği iddiası, sebepleri ve sonuçları sunulmuştur.

Birinci oturumun üçüncü tebliği, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Öğretim Üyelerinden Doç. Dr. Mansur Koçinkağ tarafından, “Yeni Yaklaşımlar Bağlamında Tûfi’nin Maslahat Teorisi” başlıklı çalışmasıyla sunulmuştur. Mansur Koçinkağ çalışmasında, her ne kadar ulemâ içerisinde maslahat düşüncesi nin merkeze alınması gerektiğini savunanlar mevcut olsa bile, Necmeddîn et-

Tûfi, diğerlerinden farklı bir tutum sergileyip nas ile maslahatın teâruzu durumunda bile maslahatın takdîm edileceğini savunduğunu belirtip, Tûfi'nin tam olarak ne demek istediğini ortaya koymaya çalışmıştır. Dördüncü tebliğ, yine Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesinden kıymetli bir araştırmacı Prof. Dr. Mehmet Ali Yargı tarafından, “Usûlde Yenileşme Çabası Olarak Makâsîdüş-Şerîa Nazariyeleri” isimli araştırmasıyla sunulmuştur. Yargı, tebliğinde, Yaklaşık iki yüzyıldır İslâm dünyasının ‘geri kalmışlığının’ veya karşı karşıya kaldığı problemlerin başlıca sebeplerinden birinin klasik din / fıkıh anlayışımız olduğunu ileri süren araştırmacıların, çözüm olarak fıkıh usulünde değişime gidilmesini, özellikle makâsîdüş-şerîa ve maslahat temelinde bir fıkıh oluşturulması gerektiğini düşünenler arasında, Gazzâlî ve Şâtîbî gibi usûlcülerin yöntemlerini takib edenler olduğu gibi, klâsik makâsîd nazariyesinden çok farklı bir makâsîd anlayışı ortaya koyarak fikhî hükümlerin neredeyse tamamına yakınının değiştirilebilmesinin ve böylece ‘çağa ayak uydurulmasının’ yolunu açmaya çalıştığını ifade eden çağdaş düşünürler olduğunu ve bu nazariyelerin ne kadar kabul edilebilir nitelikte olduğu ve gerçekte fikhimize ne katacakları çerçevesinde çalışma sunmuştur.

Birinci oturumun son tebliği, Prof. Dr. Nimetullah Akın tarafından, “İslam Dünyasını Yeni Usul Arayışlarına Yönelten Sebepler” başlığıyla sunulmuştur. Yeni usûl arayışına yönelten sebepleri, ilmi durağanlaşmaya yol açan iç sebepler, oyalanizm eksenli çalışmalar ve bu çalışmaların Müslüman coğrafyada oluşturduğu baskı, sömürge faaliyetlerini rahat yürütebilmek adına özellikle İngiltere'nin katkı verdiği ve hatta tasarladığı teo-stratejik akımların ortaya koyduğu usûller, İslâm dünyasında yaşanan ahlakî, sosyal ve siyasal sorunlar, İslâm dininin terakkiye mani olduğu iddiası başlıkları altında incelemiştir.

Uluslararası Günümüzde İslâmî İlimler Algısı Sempozyumu “İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları” alt başlığıyla düzenlenen ilmî toplantının ikinci oturumu, Prof. Dr. Mehmet Ali Yargı'nın oturum başkanlığıyla saat 15:00 da başlamıştır. İlk tebliğ, Doç. Dr. Mansur Koçinkağ tarafından, “Yeni Arayışlar Bağlamında Nassların Delâletinin Zanniliği” başlıklı çalışmasıyla sunulmuştur. İslam hukukunda toplum maslahatına uygun hüküm vermenin önündeki en büyük engellerden biri ‘nasçılık’ veya ‘lafızcılık’ olduğunu söyleyen Koçinkağ, son dönemde akademik camiada tarihsel ve makâsîd merkezli düşüncelerin daha yaygın olmaya başladığını, ancak her iki düşünceye sahip olanlar, lafızlarla ilgili ciddi bir teori ortaya koyamadıkları gibi bu konuda fazla kalem de oynatmadıklarını belirtmiş, tebliğinde Fahrettin er-Razi'nin ve Şâtîbî'nin açıklamaları bağlamında lafızların delâletinin tamamen veya büyük oranda zannî olduğunu ortaya koyarak meseleyi daha esnek bir zemine taşımaya çalışmıştır. İkinci tebliğ, Afyon Kocatepe Üniversitesi Öğretim Üyelerinden, Doç. Dr. Ahmet Emin Seyhan tarafından “Türkiye’de Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasına Dair İki Yeni Usûl Arayışının Değerlendirilmesi” başlıklı çalışmasıyla sunulmuştur. Çalışmasında, Prof. Dr. Mehmet Görmez’in “Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve

Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu” ve Prof. Dr. Hayri Kırbaşoğlunun “Alternatif Hadis Metodolojisi” isimli eserlerinde iddia edilen yeni usul önerilerini değerlendirmiştir.

Oturumun üçüncü tebliği, Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi’nden, Dr. Öğr. Üyesi Fatma Aydın tarafından sunulan, “Şah Veliyyullah Dihlevî’nin İlm-i Esrârî’l-Hadis Kavramı Hadis Usûlüne Yeni Bir Katkı Mıdır?” isimli çalışmasıdır. 18. yüzyılda zuhûr eden ihyâ hareketlerinden birinin Hint alt kıtasında Delhi’de Şah Veliyyullah öncülüğünde ortaya çıktığını ifade eden Aydın, Şah Veliyyullah’ın hadis ilmini, ricâl ilmini ve garibu’l-hadisî bilmek, teşri’nin hakikatini bilmek şeklinde, iki temel sahaya ayırdığını, ikinci kısmı açıklarken klasik hadis usulünde daha önce kullanılmamış bir kavram olan ‘ilmi esrârî’l- hadis’i ortaya koyduğunu ifade etmiştir. Ayrıca tebliğinde onun geliştirdiği esrârü’l-hadis ilmi çerçevesinde dirayetü’l-hadis ve hadis usûlüne katkılarını ve ihtilaflı konularda bu ilme dayanarak teklif ettiği çözümleri ifade etmiştir. Oturumun dördüncü tebliğ, Bandırma Onyedı Eylül Üniversitesi’nden Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Emin Kızılay tarafından sunulan, “Yargılamada Yeni Usul: Osmanlı’da Fıkıhın Kanunlaştırılması” başlıklı sunumuyla gerçekleşmiştir. Kızılay, Osmanlı’daki kanunlar için geliştirilmeye çalışılan yeni usul yaklaşımlarını fıkıhın kanunlaştırılması çerçevesinde işlemiştir. İkinci oturumun dördüncü tebliği, Çankırı Karatekin Üniversitesi’nden, Dr. Öğr. Üyesi Laith Motei Yahia Alazab’ın, “اقتراح ورقة بعنوان: إسهام الرسائل الجامعية والأبحاث المحكمة في الأردن و فلسطين في تجديد علم أصول الفقه” isimli arapça sunumuyla gerçekleşmiştir. Ürdün ve Filistin Üniversitelerinde, fıkıh usûlü iliminin yenilenmesi hakkında yapılan tezlerin değerlendirilmesi şeklindeki çalışmasını sunmuştur.

Sempozyumun birinci gününün son oturumu, saat 17:00 da, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi’nden Doç. Dr. Nur Ahmet Kurban’ın başkanlığında başlamıştır. İlk tebliğ, Kilis 7 Aralık Üniversitesi’nden, Dr. Öğr. Üyesi Aysenur Fidan tarafından, “Şâtıbî (ö. 790/1388)’nin Mekke’yi Temel Alan Yaklaşımı Mekki ve Medenî Ayetleri Anlamada Bir Usul Önerebilir mi?” başlıklı çalışmasıyla sunulmuştur. Billhassa makasid düşüncesiyle ilim dünyasında adından çokça söz ettiren müellifler arasında yer alan İbrahim b. Musa eş-Şâtıbî’nin tezine göre Mekki ayetler asıl olup Medenî ayetleri belirleyici bir misyon taşımakta olduğunu ifade eden Fidan, bu denkleme göre Medenî dönemli her hükmün Mekke’de bir aslı bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca çalışmasında, Şâtıbî’nin konuya yaklaşımı irdelleyerek, onun bu tezinin klasik Mekki-Medenî algısı içindeki yerini ahkâm ve tedric bağlamında ele almıştır. İkinci tebliğ ise, Dr. Gülnur Külünkoğlu tarafından, “Yeni Bir Usul Çağrısı Olarak ‘Kur’an’dan Başka Rehber Yoktur’ Söyleminin Modernleşmeye Etkisi” isimli çalışmasıyla sunulmuştur. İslâmî ilimlerde yenilenme çağrılarının klasik usullerin yetersizliği noktasında odaklandığını ifade eden araştırmacı, çalışmasını hilafet kurumunun ilgası ve ulemânın konumunun değişimi çerçevesinde işlerken, modern dönemde ortaya çıkan usulde yenilenme

paradigması içinde Kur'an'dan başka rehber tanımayan söylemi konu olarak benimsemiştir. Üçüncü tebliğ, Muhammad Masharib Shah Syed'in, "Suffiler isle Vehhâbiler Arasındaki Tartışmalı Konularda Na'imî'nin Geliştirdiği Kur'an-ı Kerim Merkezli Usûller" isimli çalışmasıyla sunulmuştur. Muhammad Masharib, araştırmasında, Pakistan'daki Barelvî Alim Ahmad Yar Khan Na'imî'nin (1894-1971) Diyobendîler ve Ehl-i Hadîs ile Barelvîler arasındaki tartışmalı konular bağlamında yazdığı İlmü'l-Kur'ân isimli eserinin ikinci bölümünde Kur'an-ı Kerim'de geçen bazı kavramlara dair geliştirdiği toplam otuz usûlü ele almıştır. Ve son tebliğde, Dr. Sevim Gelgeç'in "Kur'ancılık Bağlamında Kur'an'ın Kur'an'la Tefsirinin Epistemik Değeri" başlıklı makalesiyle sunulmuştur. Çağdaş dönemde Kur'an'ın Kur'an'la tefsiri meselesi, çoğunlukla Hint alt kıtasındaki Kur'ancılar tarafından gündeme getirildiğini dile getiren, Gelgeç, çalışmasında, Kur'an'ın Kur'an'la tefsirinin, Kur'an'ın her şeyi açıklaması ve mübin (apaçık) oluşunun usul açısından epistemik değerini tartışmıştır. Böylelikle "İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları" sempozyumunun Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İÇDAŞ Kongre Merkezinde yüz yüze düzenlenen oturumlar, açılışla beraber toplam, on üç tebliğin sunulmasıyla tamamlanmıştır.

Sempozyumun ikinci günü, çevrimiçi paneller, zoom sosyal toplantı platformu üzerinden saat 09:30'da başlamıştır. Birinci oturum Süleyman Demirel Üniversitesi'nden Prof. Dr. İshak Özgel'in başkanlığında, Arş. Gör. Dr. Hasan Kılıç'ın tebliğiyle başlamıştır. Sempozyuma, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden katılan araştırmacı, "İzzet Derveze'nin Klasik Dönem Tefsir Yöntemine İlişkin Değerlendirmeleri" başlıklı çalışmasını sunmuştur. Kılıç, tebliğinde, modern dönem müfessirlerinin öncü simalarından biri olan İzzet Derveze'nin tefsir çalışmasına mukaddime niteliğinde kaleme aldığı el-Kur'anü'l-Mecîd isimli eserinde, âyetlerin nüzûl ortamını dikkate alan bir yaklaşımla Kur'an'ın bütünlüğü ve sûrelerin akışı içerisinde anlaşılıp, yorumlanmasını en ideal tefsir yöntemi olarak belirlediğini ifade etmiştir.

Oturumun ikinci tebliği, Bayburt Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Eid Abdulaziz tarafından, "اتجاهات التفسير في مصر في القرن العشرين" başlıklı çalışmasıyla sunulmuştur. Yirminci yüzyılda Mısır'da Tefsir alanındaki yeni yaklaşımları çalışmasına konu edinen Araştırmacı, modern zamanda güncel olaylar neticesinde tefsir alanında gerek edebiyat olsun, gerek belagat, beyan ve ilmî alanlarda olsun yeni yönelimler meydana geldiğini bu nedenle Mısır'da pek çok kitap telif edildiğini ifade etmiş ve çalışmasında bu eserleri tanıtmıştır. Ardından, Ankara Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Akın, "Edebî Tefsir Metodu Emin el-Hûlî ve Aîşe Abdurrahman Örneği" isimli çalışmasıyla sempozyuma katılmıştır. Tebliğinde özellikle, tefsirin ne olduğu veya nasıl olması gerektiği hususunda farklı ve yeni bir görüş ortaya koyan Mısırlı âlim Emin el-Hûlî ve onu destekleyen eşi Aîşe Abdurrahman'ın görüşlerini ele almıştır. Oturumun son tebliği, Bayburt Üniversitesi'nden Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Topyay tarafından, "Tefsirde Yeni Bir

Metod: Artsüremlî Semantik” başlıklı çalışmasıyla sunulmuştur. Kur’an kavramlarının nüzul dönemindeki anlamına ulaşmak için son yıllarda araştırmacıların dikkatini çeken yöntemlerden birisinin artsüremlî semantik yöntemi olduğunu ifade eden Yusuf Topyay, tebliğinde artsüremlî semantik yöntemin tanımı, ilgi alanları, işe yararlığı ve Kur’an sözcükleri üzerindeki uygulanabilirliğini ortaya koymuştur.

Kısa bir molanın ardından İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi öğretim üyelerinden, Prof. Dr. Zekeriyya Güler’in yönettiği ikinci oturumda ilk tebliğ, Ankara Üniversitesi’nden, Prof. Dr. Bünyamin Erul’un “Râvi Tasarruflarının Tespitinde Yöntem Arayışı” isimli çalışmasıdır. Bünyamin Erul çalışmasında, rivayet metinlerinde görülen kasıtlı râvi tasarruflarını tespit için bir yöntem arayışı üzerinde durmuştur. Sempozyuma Marmara Üniversitesi’nden katılan Prof. Dr. Mehmet Özşenel ise, “Yeni Bir Hadis Usûlü Arayışı Olarak Hint Altkıtası’nda Hanefî Hadis Usûlü Çalışmaları” isimli çalışmasıyla araştırmasını sunmuştur. Günümüzde İslâmî ilimlerin usûllerini yeniden ele almak veya usûlde yeni arayışlar ortaya koymak kendini bir ihtiyaç olarak hissettirdiğini ifade eden Özşenel, tebliğinde söz konusu ikilemin çözümü için hadis usûlünde son dönemde ortaya çıkan Hanefî hadis usûlü başlıklı bazı çalışmaları Hint Altkıtası bağlamında ele alıp değerlendirmiştir.

Oturumun üçüncü tebliği, “Fazlurrahman’ın Dinamik Bir Metot Olan “Yaşayan Sünnet” Kavramının İlk Dönemlerdeki ‘Amel’ Olgusuyla Mukayesesi” isimli çalışmasıyla Ondokuz Mayıs Üniversitesi’nden Dr. Öğr. Üyesi Bekir Özüdoğru tarafından sunulmuştur. Çalışmasında Fazlurrahman’ın tezini üç açıdan tenkide tabi tutan Özüdoğru, Fazlurrahman’ın yaşayan sünnet kavramıyla, sünneti icmâ ve ictihadla bir arada görmesi ve bir noktada sünnet kavramını Hz. Peygamber’den ayırmasını problemlî görmektedir. Son tebliğ ise İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nden Hamid Fahmi Jamaluddin tarafından, “نظرية التقريب والتغليب عند أحمد الريسوني على حديث أحد” başlığındaki çalışmasıyla sunulmuştur. Araştırmacı, çalışmasında ahad haber üzerinde takrîb ve tağlîb nazariyesini konu edinmiştir.

Oturum başkanlığını Karabük Üniversitesi’nden Prof. Dr. Saim Kayadibi’nin yapmış olduğu üçüncü panelde sunulan ilk tebliğ “Avrupa’da Revizyonist-Liberal İslâm Tartışmaları: ‘Avrupa İslâm’ı mı, Avrupa’da İslâm mı?” isimli çalışmasını sunan Prof. Dr. Özcan Hıdır tarafından yapılmıştır. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nden sempozyuma iştirak eden Hıdır, sunumunda Avrupa İslâm’ı nosyonunun temelini teşkil ettiğini düşündüğümüz günümüzde artık ‘kültürel ırkçılık’ halini de almış İslâm karşıtlığı ve Avrupa- Batı’daki liberal-revizyonist İslâm tartışmalarına ana hatlarıyla yer vermiş, daha sonra bazı somut tartışmalarla ‘Avrupa İslâm’ı ve ‘Avrupa’da İslâm-Müslümanlar” ayırımı ile içsel- dışsal problemlere ve meydan okumaları ele almıştır. Ardından tebliğini İngilizce olarak hazırlayan Ahmad Siddiq, sempozyuma İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nden iştirak etmiştir. Araştırmacı, “Islamization of Contemporary

Knowledge: Al-Attas' Methods in Conducting an Ideal Islamic Educational System" başlıklı sunumunda ise el-Attas'ın çağdaş bilimin İslâmîleştirilmesindeki çabalarını ve yöntemlerini ve bunun yanı sıra ideal bir İslâmî eğitim sistemini gerçekleştirmedeki uygulamasını keşfetmeyi amaçlamıştır. Oturumun son tebliği ise, Millî Eğitim Bakanlığından toplantıya katılan Azize Köse tarafından, "Muhammed İkbâl Ekseninde İslâm'ın Yeniden İnşası" başlığıyla sunulmuştur. Köse çalışmasını, bireyler ancak vahyi esas aldıklarında kemale erebileceğini, dinin yaşanılan toplum içinde akıl süzgecinde yeniden yorumlanmasıyla insan-ı kâmil olunabileceğini vurgulayan İkbâl'in görüşleri çerçevesinde İslâm dininin akıl, nass ve modern bilim ekseninde yeniden kurmacılık anlayışıyla ele almıştır.

Uluslararası Günümüzde İslâmî İlimler Algısı Sempozyumu "İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları" alt başlığıyla düzenlenen ilmî toplantının dördüncü çevrimiçi paneli 13.50 'de Marmara Üniversitesi'nden Prof. Dr. Murat Şimşek'in başkanlığıyla başlamıştır. İlk tebliğe Millî Eğitim Bakanlığından, Dr. Muhammed Sıddık "محاوالات التجديد في منهجية فهم الحديث والسنة في تركيا في العصر الحديث دراسة" adlı makalesiyle katılmıştır. İkinci tebliğe, "Yeni Bir Usul Arayışı Bağlamında Günümüz Selefililiğinin Mezhep Algısı" başlığıyla katılan, Doç. Dr. Murat Akın tarafından sunulmuştur. Sempozyuma Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi'nden katılan araştırmacı, tebliğinde bir taraftan ictihadı savunurken diğer taraftan mezhebe ve ona bağlılığına karşı çıkmakla paradoksal bir duruma düşen günümüz Selefililiğinin konuyla ilgili görüşlerinin kritiği yapmayı hedeflemiştir. Bir sonraki tebliğe ise "İsmail Hakkı İzmirlî'nin İslâm Mezhepleri Tarihinde Usûl Arayışı" başlığıyla Dr. Ayhan Çetin tarafından sunulmuştur. Sempozyuma Millî Eğitim Bakanlığından katılan araştırmacı makalesinde, İzmirlî İsmail Hakkı'nın İslâm Mezhepleri Tarihi ile ilgili çalışmaları bağlamında izlediği metodu tespit etmeye çalışmıştır.

Kısa molanın ardından "İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları" alt başlığıyla düzenlenen sempozyumun beşinci çevrimiçi paneli 15.20 'de Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nden Doç. Dr. Mehmet Yılmaz'ın başkanlığıyla başlamıştır. İlk tebliğe, Moritanya el-Mahzaratü'ş-Şinkitiyye Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ticani Ahmedi tarafından sunulmuştur. "مناهج الحدائين في تفسير آيات الأحكام تقويم وتحليل" isimli makalesinde Ahmedi genel olarak tefsir alanında mevcut olan yeni usûl yöntemlerini ele almıştır. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi'nden sempozyuma iştirak eden Dr. Öğr. Üyesi Baha Eddin Aljasem ise "التجديد في عرض" başlığıyla katıldığı çalışmasında, Mustafa ez-Zerkâ'ya göre fıkhi alanda tecdid meselesini ele almıştır. Oturumun son tebliği ise sempozyuma Malezya'dan iştirak eden Doç. Dr. Kamaluddin Nurdin Marjuni tarafından sunulmuştur. Çalışmasını, "من علم الكلام إلى مقاصد العقيدة" başlığıyla sunan Araştırmacı, makalesinde İslâm akidesindeki ihtilafı meseleleri makasid cihe-tiyle araştırmayı hedeflemiştir.

Sempozyumun altıncı çevrimiçi paneli 16.30 'da Sakarya Üniversitesi'nden Prof. Dr. Soner Duman'ın başkanlığıyla açılmıştır. Panelin ilk tebliği, "Modern

Dönem Fıkıh Anlayışında Soyut Hukuk Düşüncesinin, Gâî Yorum Metodunun Ön Plana Çıkışı” başlığıyla Kâtip Çtelebi Üniversitesi Öğretim üyesi Doç. Dr. Ahmet Aydın tarafından sunulmuştur. Çalışmasında, Hint kıtasından Fazlurrahman, Orta Asya’dan Musa Carullah Bigiyef, Kuzey Afrika’dan Tahir b. Aşur ve Muhammed Abid el-Câbirî’dir gibi gâî yorum anlayışına vurgu yapan İslam hukukçularının, genel ilke eksensli hukuk düşüncesine sevk eden saiklerin tespitine yer vermiş, bu bağlamda ilgili dönemlere ait sosyolojik koşullar ve bunların soyut hukuk düşüncesiyle ilişkisine yer vermiştir. Sakarya Üniversitesi’nden Sondos Abunasser ise, “الاتجاهات المقاصدي مصطلح معاصر مفهومه واتجاهاته” isimli bildirisinde, muhtelif alanlardaki makâsîd merkezli yönelimlere değinmiştir. Oturumun üçüncü tebliği Dr. Öğr. Üyesi Hidayet Zertürk tarafından, “Bazı Tarih-selcilerin Usûl Bağlamında İmam Şâfi’ye Yöneltilikleri Bir Kısım Eleştirilerin Değerlendirilmesi” başlığıyla sunulmuştur. Araştırmacı, tebliğinde, İmam Şâfi hakkındaki söz konusu iddiaları değerlendirip ve onun usûlî yönünü tesbit etmeye çalışmıştır. Oturumun son tebliği Cezayir Şazeli b. Cedid Üniversitesi’nden, Doç. Dr. Abdülkerim Belil tarafından, “تجلي الفلسفة الربوبية في الأطاريح” “التاريخية عن شرائع الإسلام” isimli bildiriyle sunulmuştur.

İlk gün yüz yüze ikinci gün çevrimiçi şeklinde devam eden Uluslararası Günümüzde İslâmî İlimler Algısı Sempozyumu “İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları” alt başlığıyla düzenlenen ilmî toplantının son yani yedinci oturumu, Bayburt Üniversitesi’nden Doç. Dr. Yusuf Şen’in oturum başkanlığıyla 18.00’da başladı. Dört katılımcının bildiri sunduğu oturumda, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi’nden Doç. Dr. Hakan Temir, “İslam Arkeolojisi Gelişim Süreci ve Yeni Bir Usul Olarak İslami İlimlerde Kullanılması Gerekliliği” başlıklı çalışmasıyla tebliğini sundu. Bir asırlık geçmişi bulunan İslâm arkeolojisi, ilk başlarda Müslümanların sahip olduğu yerleşim bölgelerinde bulunan tarihi eserleri ele geçirme niyetiyle başlamış olsa da 20. asrın ortalarında değişikliğe uğrayarak ciddiye alındığı ifade eden Temir, bildirisinin konusunu müzelerde ve alanın mütehasısı olan araştırmacıların çalışmalarında bulunan bilgi birikiminin İslâmî ilimlere yansıtılması, takip edilecek usûl ve yöntem olarak belirlemiştir. Marmara Üniversitesi’nden Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Usame Onuş ise “Hanbeli Usûl-i Fıkıh Literatürünün Modern Dönemdeki (1750 Sonrası) Arayışları” isimli bildirisini sundu. Araştırmasında Hanbeli mezhebin kendine mahsus bir usûl düşüncesi olup olmadığının tartışmasına değinen Onuş, tebliğde Hanbeli bazı isimlerin kaleme aldıkları usûl eserleri değerlendirerek, onların ortaya koydukları usul düşüncesinin klasik Hanbeli anlayışı ile olan ilişki ve farklılıkları tespit etmeye çalışmıştır. Sempozyuma İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi’nden iştirak eden Sabrina Yıldız, “Tefsirde Yeni Bir Usûl Anlayışı Neden Gerekli Değildir?” isimli çalışmasında, Tefsirde neden yeni bir usûl anlayışına ihtiyaç yoktur sorusuna cevap aramıştır. Sempozyumun ve oturumun son tebliği ise Millî Eğitim Bakanlığında Dr. Ahmet Ağralı tarafından “Semâvât ve Arz Hakkındaki Bazı Ayetlere Bilimsel Yaklaşımlar” başlığındaki tebliğiyle sunulmuştur.

Bilimsel Tefsir yaklaşımı, özellikle son iki asırdır batının bilim ve teknolojiye ilerleyip İslam dünyasının daha geride kalışı bazı çevrelerce dine ve İslam'a dayandırılmasından sonra ön plana çıktığını belirten Ağralı, çalışmasında söz ettiği sebeplerle bilimsel tefsir yönteminin Kur'an-ı Kerim'i doğru anlamaya katkısının yeniden gözden geçirilmeye ihtiyaç duyulduğu kanaatinde.

Uluslararası Günümüzde İslâmî İlimler Algısı Sempozyumu "İslâmî İlimlerde Yeni Usûl Arayışları" alt başlığıyla düzenlenen ilmî toplantı, ilk gün yüz yüze ikinci gün çevrimiçi şeklinde yapılmıştır. Sempozyumda, Türkçe, Arapça ve İngilizce olmak üzere üç dilde toplam kırk sunum yapılmıştır. Toplantıda rasyonel İslâm anlayışının tenkidinden, maslahat teorisine, makâsîdü's-şerîa nazariyesinden, İslâm dünyasını yeni usûl arayışlarına yönelten sebeplere varıncaya kadar muhtelif alanlarda kıymetli sunumlar yapılmıştır. Ayrıca Osmanlı'da yargılamada yeni usuller ve Kur'an'dan başka rehber yoktur söylemi gibi bazen farklı bazen güncel meselelerde de yeni usûl arayışları zaviyesinden muhtelif sunumlar yapılmıştır. Tebliğlerde sunulan, gâî yorum ve İslâm arkeolojisi merkezli yapılan çalışmalar da dikkat çeken konular arasındadır. Tartışmalı ilmî toplantıda, İzmirli İsmail Hakkı, Şâtıbî, İzzet Derveze, Emin el-Hûlî, Aîşe Abdurrahman, Fazlurrahman, Muhammed İkbâl, İmam Şâfiî', Na'imî gibi pek çok önemli İslâm âliminin görüşleri, hadis, tefsir, fıkıh gibi muhtelif alanlarda, İslâmî ilimlerde yeni usûl arayışları bağlamında tebliğlere konu edilmiştir. Katılan araştırmacıların ve sunumların keyfiyeti ve kemmiyeti bakımından ziyadesiyle istifadelî bir toplantı düzenlenmesine vesile olan başta, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi olmak üzere, Bayburt Üniversitesi ve Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültelerinden, böylesine istifadelî ilmî toplantıların devam ettirmeleri temenni edilmektedir.

Ayşe Yasemin SAİTOĞULLARI (hatib_16@hotmail.com)
Ankara Hacı Bayram Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Hadis, ANKARA